

7. Скрэгг Г. Семантические сети как модели памяти / Г. Скрэгг ; [пер. с англ. Т. С. Зевахиной] // Новое в зарубежной лингвистике. – Вып. 12. Прикладная лингвистика. – М., 1983. – С. 228-272.
8. Langacker R. W. Foundations of cognitive grammar / R. W. Langacker. – Stanford : SUP, 1987. – Vol. 1: Theoretical Prerequisites. – 516 p.

Сальтевская М. Методика исследования воплощения концепта КРИЗИС в современном англоязычном газетном дискурсе.

Англоязычный газетный дискурс является институционально обусловленной интерактивной средой формирования социально значимых аксиологически маркированных концептов, одним из которых является концепт КРИЗИС. Исследование метафоризации концепта КРИЗИС в современном англоязычном газетном дискурсе предусматривает, прежде всего, определение признаков концептуального референта КРИЗИС, которые потенциально могут “высвечиваться” в процессе метафорического картирования, а также определение доменов человеческого опыта, которые служат контекстом для конкретизации этих признаков в анализируемом дискурсе.

Ключевые слова: концептуальный коррелят, концептуальный референт, когнитивная метафора, англоязычный газетный дискурс.

Saltevska M. Methods of Investigation of the Concept CRISIS Metaphoric Instantiation in the Contemporary English Newspaper Discourse.

English newspaper discourse is an institutionally stipulated interactive environment where socially significant evaluative concepts are formed. One of them is the concept CRISIS. Investigation of the concept CRISIS metaphoric instantiation in the contemporary English newspaper discourse provides for the conceptual referent CRISIS features identifying. These schemas determine the network of properties of the constituents of the source domain which are projected upon the target domain and are compatible with the syntactic forms of phrases instantiating the CRISIS conceptual metaphors in the analyzed discourse.

Key words: conceptual correlate, conceptual referent, cognitive metaphor, English newspaper discourse.

Олеся Сидоренко, Любов Мацько
(Київ)

УДК 811.161.2 : 316.77

МОВНА ОСОБИСТІСТЬ І ФОРМУВАННЯ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ КОМУНІКАТИВНОГО ЛІДЕРА

У статті розглядається важлива проблема сучасної лінгвопедагогічної освіти – формування комунікативного лідерства: інноваційних креативних мовних особистостей з критичним мисленням, досконалим мовленням, позитивними морально-етичними стимулами до творчої професійної діяльності. До аналізу залучено окремі розділи Педагогічної Конституції Європи (23-15 травня 2013 року, Франкфурт на Майні). У розділі VI «Основні компетенції європейського вчителя»: комунікативна компетентність, компетентність самоідентичності, компетентність справедливості, лідерська компетентність, дослідницько-аналітична та інші. У VII розділі «Основні педагогічні стратегії»: автентичність, самобутність, діалогічність, лідерство, дослідництво, здатність до розвитку, співробітництво та інші. У VIII розділі «Основні педагогічні технології»: мовні стратегії та дискурсні прийоми, досконале володіння сучасною літературною рідною мовою, її функціональними стилями, підстилями і жанрами, особистісна багатомовність.

Ключові слова: мовна особистість, комунікативне лідерство, мовнокомунікативна компетентність, Педагогічна Конституція Європи.

Актуальність теми дослідження проблеми культури формування мовленнєвої компетентності комунікативного лідера зумовлюється кількома чинниками як загально-суспільного, так і науково-педагогічного характеру. Серед них передусім це кардинальна зміна соціокультурної державницької парадигми розвитку українського сучасного суспільства, на яку нині орієнтується вища освіта, актуалізуючи нові наукові дослідження світоглядної моделі підготовки інтелектуальної еліти. В основі світоглядної моделі лежить відповідь на запит суспільства про формування інноваційної креативної мовної особистості з критичним

мисленням, досконалим мовленням, позитивними морально-етичними стимулами до творчої професійної діяльності.

Постановка проблеми в контексті сучасної лінгводидактики потребує з'ясування чинників і умов провідної риси інноваційної креативності мовної особистості лідерства.

Лідерство як узагальнена семантична ознака мовної особистості комунікатив походить від значень: «Лідер, - а ч. 1. Той, хто стоїть на чолі політичної партії або іншої певної суспільно-політичної організації; вождь (у 2 знач.) керівник. 2. Про того, хто посідає провідне місце серед інших подібних. 3. Особа чи група осіб, що йде першою в якому-небудь змаганні» [1, с. 489].

Комунікативне лідерство мовних особистостей передбачає, що його носії при вирішенні актуальних державних і суспільно-фахових завдань посідають у колективі і суспільстві провідне місце серед інших подібних мовних особистостей, вирізняючись серед них *вищим рівнем інтелекту, досконалішим професіоналізмом, стійкішою психікою і міцнішою волею до діяльності, вищою моральністю й етичністю та високою культурою поведінки і мовної комунікації*.

Сучасна амбітна молодь не задовольняється посереднім рівнем підготовки, хоче досягати високого і найвищого рівнів, щоб гарантовано забезпечити собі авторитетне місце у спільноті громадян-професіоналів і пристойний рівень життя. Але щоб цього досягти і все життя підтримувати на висоті, слід кожному, хто має таку амбітну мету, формувати й таку свою мовну особистість, яка могла б упродовж усього життя засвоювати через мову потрібні фахові й особливо актуальні суспільно-громадянські компетенції. Адже усі уже відомі знання є ословленими і омовленими. Використовуються вони мовними засобами, способами і шляхами: фоно-графічними, лексико-семантичними засобами, передаються граматичними формами, словосполученнями, реченнями, висловленнями і текстами.

Україна задекларувала побудову відкритого демократичного суспільства і успішно її реалізує. Відповідно це зобов'язує державні, соціальні, історико-культурні, освітньо-педагогічні інституції до інтенсивнішого формування і розвитку соціально-діяльної, ціннісно-орієнтованої, *креативної мовної особистості*, яка б відчувала реальний час, відповідні соціальні очікування суспільства і власні прагнення та планувала і готувала можливості для досягнення своєї мети.

Мовна особистість (мовний образ «Я») виростає з послідовного природного, в тому числі й цілеспрямованого, нанизування міжособистісних мовленнєвих контактів, зміст яких у процесі повсякденного мовного спілкування розширюється і трансформується в образно-сміслові структури індивідуальної та групової мовосвідомості, когнітивні структури наукового пізнання і знання, формування *національної ідентичності* та соціально-культурних характеристик, утворення ідеологічних, наукових, літературних, побутово-культурних текстів.

Мовна самосвідомість особи розглядається як результат мовно-соціальної взаємодії – інтеракції, яка через символи – мовні одиниці – надає можливість мовцю побачити себе очима інших співрозмовників, бо в нього з ними одна спільна символічна система бачення і розуміння – мова.

Аналіз досліджень і публікацій показує, що сучасні вчені вважають, що «Плідним напрямом сучасного розвитку соціологічної теорії особистості є символічний інтеракціонізм» [2, с. 258], тобто самосвідомість і особистість людини розглядаються як результат соціальної взаємодії – *інтеракції*, основним засобом і формою якої є мова спілкування.

Американські соціологи Вільямс Томас і Флоріан Знанецький запропонували емпірично обґрунтовану соціологічну типологію особистості, виділивши такі три типи: *представник богемі, філістер, творча людина*. Представник богемі пристосовується до ситуаційних умов («середовища творчих людей/життя, що живуть безладно [2, 58] і пливе за течією, не знаходячи в собі твердої опори для того, щоб щось змінити на краще. Філістер – це («самовдоволена, обмежена людина з міщанським світоглядом» [1, с. 1322] спирається на традицію, не виявляючи соціальної гнучкості і не знаходячи стабільної опори. Творча людина спирається на власні сили і здатна змінювати моделі поведінки відповідно до динаміки соціальної організації [2, с. 267]. А це означає, що доля творчої людини в її руках, вона завжди спроможна допомогти собі й іншим. Таким має бути комунікативний лідер.

У Педагогічній Конституції Європи, прийнятій Другим форумом Асоціації ректорів педагогічних університетів Європи 23-15 травня 2013 року у Франкфурті на Майні, виписані

компетенції у розрахунку на творчу людину, педагога – творця. У шостому розділі «Основні компетенції європейського вчителя» названі основними компетентностями такі: «1) комунікативна компетентність...; 2) компетентність самоідентичності; 3) компетентність справедливості; 4) лідерська компетентність; 5) дослідницько-аналітична компетентність; 6) здатність навчатися протягом життя; 7) емпатія – здатність розуміти переживання учня чи студента у процесі спілкування» [5, с. 81]. Звертаємо увагу на те, що комунікативна компетентність названа першою, бо вона є необхідною умовою і засобом формування усіх інших компетентностей, зокрема і самоідентичності, справедливості, лідерської компетентності, дослідно-аналітичної, телепатичної здатності співпереживати.

У сьомому розділі «Основні педагогічні стратегії» головними стратегіями успішної діяльності педагога визначено: автентичність, самобутність, візуалізація знань, демократичність, діалогічність, дослідництво, інтегративність, конструктивізм, лідерство, особистісна зорієнтованість, послідовність, рефлексивність, здатність до розвитку, соціальна спрямованість, опора на відповідний досвід, співробітництво, цілеспрямованість [5, с. 82].

Жодна з названих педагогічних стратегій не може зреалізуватися у практиці навчальної діяльності без мовнокомунікативної компетентності, зокрема без таких мовленнєвих стратегій як діалогічність, полілогічність, монологічність, текстотворення, рефлексивність, автентичність, інтегративність мовознань, мовосвідомості.

У восьмому розділі «Основні педагогічні технології» зазначається «право вільного вибору учителя, заснованого на його педагогічній майстерності та творчості»; «з використанням власних наукових досліджень, ...із застосуванням сучасних інформаційних засобів, мовних стратегій та дискурсних прийомів» [5, с. 82], які називаються високими педагогічними технологіями інноваційного характеру.

Високі педагогічні технології інноваційного характеру передбачають знання класичної і вітчизняної риторики та бездоганне володіння сучасною українською літературною мовою у всіх її основних функціональних стилях і підстилях: науковому (науково-технічному, науково-гуманітарному, науково-навчальному, науково-популярному); офіційно-діловому (законодавчому, дипломатичному, адміністративно-управлінському); публіцистичному (інформаційному, політико-ідеологічному, політико-агітаційному); художньому (проза, лірика, драма; колорити: книжний, розмовний, урочистий, офіційний, іронічний, гумористичний, сатиричний); розмовно-побутовий (діалог, полілог, монолог), епістолярний (листування: офіційно-ділове, виробниче, приватне, інтимне); конфесійний (віресповідання духовних традицій, проповіді, молитви, послання).

Педагогічна Конституція Європи акцентує основну увагу у педагогічній діяльності на формування особистості: «Вчителем, вихователем, наставником людина стає не тоді, коли вона освоїла певну суму знань, які має передати учню і навіть не тоді, коли вона оволоділа відповідними навчально-виховними методиками чи технологіями, а насамперед тоді, коли вона усвідомила себе як особистість, виховала в собі якості неприйняття, відторгнення фальшу, упевнилась у своїй правоті провідника життєвої справедливості» [5, с. 83].

Видатний лінгвофілософ Ю.М. Лотман писав, що «кожна культура витворює у своїй ідеальній моделі тип людини, чия поведінка цілковито зумовлена системою культурних кодів, і людини, яка володіє певною свободою вибору своєї моделі поведінки» [4].

Загальновідоме поняття життєдіяльності корелює з поняттям життєтворчості, тобто творенням своєї особистості, наповнення її осмисленими бажаннями, прагненнями, знаннями, досвідом, ідеями і улюбленостями, образами, роздумами, морально-етичними чеснотами – будуванням себе внутрішнього, своїх життєвих стратегій і світу навколо. Без внутрішнього будування *власного образу особистості* важко уявляти своє майбутнє і ще важче до нього успішно йти.

Мовна норма декларує традиційно усталені і кодифіковані правилами правопису та словниками естетично довершені мовні зразки, закріплені у свідомості мовців. Користуючись поняттям мовної норми, мовна практика реалізує кодифікований виражальний потенціал національної української літературної мови, закріплений у свідомості мовців у вигляді мовленнєвих зразків народно-розмовного і літературного мовлення. В той же час мовленнєва

практика позитивно реагує на глобалізаційні виклики сучасного суспільного життя, активні міжмовні контакти, взаємодію літературної мови з її професійними підсистемами, соціальними та територіальними діалектами.

Конкретна мовна норма: фонеми, орфограми, лексеми, граматичні словоформи, синтаксеми, стилістичні тексти, декларуючи мовну норму (стандартність вираження) – реально зазнає випадкових і ніби тимчасових змін звучання, написання, семантизації, якогось особливого функціонування під впливом соціальних і суспільних чинників.

У сучасному мовленні виявляються дві основні взаємопротидійні тенденції: а) тенденція до стандартизації літературної мови, спрощення висловів з метою економії засобів і пришвидшення спілкування; б) прагнення до індивідуалізації та естетизації авторського особистісного мовлення. Останнє потребує від мовної особистості великої пропедевтичної роботи: ґрунтовних знань конкретної мови спілкування, знання усіх систем мови: фонетичної, фонологічної, орфоепічної, орфографічної, лексичної, граматичної, морфологічної, словотвірної, синтаксичної, пунктуаційної, стилістичної. А також знань історії походження і періодизації літературної форми української мови та її риторичних традицій, міфології і фольклору, національної лінгвокультурології. Мовець повинен постійно працювати над розвитком мислення, запам'ятовуванням, відтворенням, згадуванням інформації, аналізом і синтезуванням матеріалу, володіти багатим лексиконом, комунікативними моделями, мовним слухом, мовним чуттям. Все це разом формує мовнокомунікативну компетентність і сприяє постійному оновленню засобів індивідуального мововираження.

Омовлюючи навколишній світ, людина називає осіб, предмети, явища, процеси, уявлення, творить образи, поняття, найперше все те, що характеризує її саму, як індивіда, суспільство і народ (націю) у певну епоху, добу розвитку. З індивідуального конкретно чуттєвого, минулого мовлення синтезуються, викристалізуються, обростають додатковими, похідними та переносними значеннями (конотаціями) етнічні, національні, загальнолюдські уявлення, образи, поняття, теми й сюжети, що стають з часом і за певних історично-культурних умов вічними, світовими. Найбільшим доказом того, що слово, звернене до сучасників, «може стати вічним, а слово, звернене до певного народу – світовим, – є Святе Письмо. І якщо, з одного боку, це пояснюється авторитетом походження Святого Письма та його сакральним значенням, то з іншого – і його світоглядним та етичним змістом» [3, с. 614]. Світова, європейська і національна українська культура мають сакральні і літературні тексти за мотивами світового і вічного життя: Біблія, Євангеліє, «Слово про закон і благодать» митрополита Іларіона; літописи; «Іліада» та «Одісея» Гомера, «Енеїда» Вергілія, «Божественна комедія» Данте, драми Шекспіра; «Давидові псалми», поеми «Марія», «Неофіти» Тараса Шевченка, поема «Мойсей» Івана Франка; драматичні поеми «В катакомбах», «Касандра» Лесі Українки та інш. У лексико-семантичній сфері таких і аналогічних текстів виробляються і закріплюються ідеотворчі лексеми-культурами сакрального, інтелектуального, морально-етичного змісту у опозиції до лексем протилежної суті: правда – кривда, добро – зло, любов – ненависть, свобода – неволя, закон – сваволя, друг – ворог, вірність – зрада, провина – покута, батьківщина – чужина, істина – лжа, справедливість – несправедливість; Бог, мати, материнство, совість, слава, гідність, честь, доля, слово, пам'ять, ідеал, ідея, право, обов'язок, чин.

У текстовій тканині художнього твору талановитого автора їхня суть щоразу оновлюється і вивисується у вимірах нової епохи, актуальних завдань часу, лексико-граматичних потужностей національної мови, індивідуального стилю мовної особистості. На думку І.Дзюби, такі ідеотворчі лексеми – це «словник і семантика всіх великих поетів, та й не тільки великих» [3, с. 617]. Його дослідження лексики поезій Т.Шевченка показало, що в ній «потужно репрезентована більшість понять загальнолюдських моральних і духовних цінностей, універсальних категорій буття» [3, с. 615]. У цьому Шевченко для всіх нас є прикладом, він перевершує як своїх попередників, так і його сучасників та наступників, що й може свідчити про глибоку внутрішню загальнолюдську якість його творчості.

У процесі оволодіння текстотворенням публічного, художнього, уснорозмовного тексту можливі семантичні зрушення, зміни й доповнення, уточнення значень, компенсування, прирощення смислів, в результаті чого ідеотворче поле лінгвокультурем охоплює ширший

спектр загальнолюдських і національних духовно-культурних цінностей і надбань до яких має прилучатися сучасна українська атракційна молодь засобами і джерелами мовної комунікації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови. - К. - Ірпін, Перун. 2001. с. 489.
2. Головаха Є.І. Особистість як предмет соціологічного дослідження. // Соціологія. Навч. посіб. / За ред. С.В. Макеєва. 4-те вид. перероб. і доп. - К.: «Знання, КОО, 2008. - 566 с.
3. Дзюба Іван. Тарас Шевченко. Життя і творчість. -К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія». 2008.- С. 614.
4. Лотман Ю.М. Литературная биография в историко-культурном контексте / Ю.М. Лотман // Уч. зап. Тартуского университета: Труды по русской и славянской филологии. - Вып. 683. - 1986 р.
5. Педагогічна Конституція Європи // Національний педагогічний університет ім. М.П.Драгоманова. 180-річний поступ. К., 216. - С. 81.

Сидоренко О., Мацько Л. Языковая личность и формирование речевой компетентности коммуникативного лидера

В статье рассматривается актуальная проблема современного лингвопедагогического образования – формирование коммуникативного лидерства: инновационных креативных языковых личностей с критическим мышлением, грамотной речью, позитивными морально-этическими стимулами к творческой профессиональной деятельности. К анализу привлечены отдельные разделы Педагогической Конституции Европы (23-15 мая 2013 г. Франкфурт на Майне). В VI разделе «Основные компетенции европейского учителя»: коммуникативная, компетентность самоидентичности, справедливости, лидерская компетентность, исследовательски-аналитическая и др. В VII разделе «Основные педагогические стратегии»: ответственность, самобытность, диалогичность, лидерство, исследование, способность к развитию, сотрудничество и др. В VIII разделе «Основные педагогические технологии»: языковые стратегии и дискурсивные приемы, совершенное владение современной литературной родной речью, её функциональными стилями, подстилями и жанрами, личностная многоязычность.

Ключевые слова: языковая личность, коммуникативное лидерство, коммуникативная компетентность, Педагогическая Конституция Европы.

Sydorenko O., Matsko L. Linguistic Personality and the Forming the Communicative Competence of the Leader's Speech.

The article focuses on the actual problems of modern linguistic and pedagogical education considering the forming of the communicative leadership. The latter is associated with the creative innovative language person with critical thinking, literate speech, positive moral and ethical incentives to creative professional activity. Some chapters of the Pedagogical Constitution for Europe (23-15 May 2013 in Frankfurt am Main) are analyzed. The 6th chapter "Basic competence for European teachers" deals with the communicative competence of self-identity, justice, leadership competence, research and analysis and others. The 7th chapter "Basic pedagogical strategies" deals with ethnical identity, dialogue, leadership, research abilities, the ability to develop cooperation and others. The 8th chapter "Basic pedagogical technologies" contains: language strategies and discursive techniques, mastery of modern literary native speech, functional styles, genres and sub-genres, personal multilingual.

Key words: language personality, communicative leadership, communicative competence, Pedagogical European Constitution.

Тетяна Храбан
(Київ)

УДК: 811.111'367

ДОСЛІДЖЕННЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ “ЖІНКА В ІНТЕРНЕТ-КОМУНІКАЦІЇ” ЗА ДОПОМОГОЮ РЕЦЕПТИВНОГО ЕКСПЕРИМЕНТУ

У статті аналізуються дані рецептивного експерименту, в якому брали участь носії російської, англійської та португальської мов, з метою побудови семантичної структури гендерного концепту «жінка в інтернет-комунікації» та виявлення сукупності лексичних одиниць, які є типовими для досліджуваних лінгвокультур. Стаття відзначає, що нове осмислення мовної картини світу пов'язано з появою Інтернету. Інтернет є найважливішим феноменом, який активно впливає на світоглядні та соціально-філософські концепції, що панують у сучасному суспільстві. Слід